

Slik jeg ser det

Bård Harstad
professor,
Økonomisk institutt,
Universitetet i Oslo

twitter: @bardharstad

Hver torsdag i Aftenposten

Stephan S. Roach
økonom
Kina-ekspert

Elisabeth Holvik
sjeføkonom
Sparebank 1

Einar Lie
professor
Universitetet i Oslo

Karine Nyborg
professor
Universitetet i Oslo

Erling Røed Larsen
professor
Handelshøyskolen BI

Regnskogsavtaler. Skal vi bruke penger på miljø, er det lite som kaster så mye av seg som å bevare skog. Men vi vet enda ikke hvordan vi gjør det.

Redd «REDD»

Den mest effektive miljøpolitikken er kanskje å betale for regnskogsbevaring (såkalte REDD-kontrakter). Avskoging bidrar til 15–20 prosent av verdens CO₂-utslipp, mer enn hele transportsektoren. I tillegg har skogen et enormt biologisk mangfold, den utgjør livsgrunnlaget for urfolk og lokalbefolkning, og har en stor eksistensverdi selv for oss i Vesten som rett og slett liker å vite at den fortsatt finnes. Verdensbanken er i gang med å beregne disse skogsverdiene, men alt nå skjønner vi at de er svært høye. Skal vi bruke penger på miljø, er det lite som kaster så mye av seg som å bevare skog.

Men skogen hugges i raskt tempo. Skal den bevares, må det gjøres nå.

Presset på Norge

I utlandet er Norge mest kjent for å tjene grovt på å utvinne fossilt brensel. Det letter samvittigheten å være en pådriver til å bevare regnskog. Norge er faktisk første og fortsatt største bidragsyter til FNs REDD-program. Men mer enn heder og ære legger lederskapet en stor byr på våre skuldre, for andre potensielle bidragsytere vil først se om vi får det til før de selv bestemmer seg for å gjøre noe lignende. Verdenssamfunnet har heller ikke bestemt hvordan fremtidige klimaavtaler skal inkludere avskoging, og beslutningen kan påvirkes av Norges suksess med regnskogsbevaring. Fremtidig bevaring av regnskog er derfor avhengig av at Norge lykkes med sine regnskogsprosjekter. Verden har ikke råd til at vi feiler.

Teknologien er ukjent

Statsminister Jens Stoltenberg (Ap) repeterte nylig at vi alt har teknologien som er nødvendig: Vi vet allerede hvordan vi ikke skal kutte ned trær. De fleste vet også hvordan en ikke røyker, snyter på skatten, stjeler og dreper hverandre. Men vi vet ikke hvordan en skal motivere andre til å la være. Vi trenger nå langt mer samfunnsvitenskapelig forskning på hvordan vi skal få regnskogsbevaring til å bli en suksess.

Grønne paradoks

Noe vet vi: forventningene er viktige. For at andre land skal være villige til å bruke penger på regnskogsbevaring eller inkludere dette i klimaavtaler, er det avgjøren-

«Spørsmålene viser hvor mye vi trenger å vite for å vinne kampen vi ikke kan tape»

Skal en støtte de land der det kuttes mest i dag eller vil dette motivere andre håpefulle til å øke sin hugst?, spør Bård Harstad. FOTO: OLE MATHISMOEN

de at de forventer at det vil fungere. Signalene vi gir mottagerlandene kan likevel være enda viktigere.

I miljøøkonomi er det kjent at dersom en forventer en tøff miljøpolitikk i fremtiden så kan det føre til mer forurensning i dag. Dette kalles ofte det «grønne paradoks». Dersom en skogeier frykter at myndighetene vil frede eller ekspropriere skogen, settes øksa i sving umiddelbart.

Men REDD-kontrakter kan ha stikk motsatt effekt. Dersom skogeiere forventer at en kan få kompensasjon i fremtiden for å la skogen stå, vil en bevare den allerede i dag. Land med regnskog har derfor gode grunner til å følge årvisst med på hva som tilbys av REDD-kontrakter og om flere land vil kunne fristes til å bruke penger på dette. Slik kan REDD-kontrakter gi vern av områder selv om de ikke er inkludert i dagens avtaler, så lenge eierne tror at slike kontrakter kan bli tilbudt også dem ved en senere anledning. (Av lignende grunner er det viktig å videreføre kompensasjonen for «frivillig vern» – også innenlands.)

Må forske mer

Det forskes på regnskogsbevaring. Forrige uke ble en internasjonal konferanse arrangert ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås. Uken før hadde jeg selv gleden av å bedømme en doktorgrad på temaet i Göteborg, og senere denne

måneden leder jeg en sesjon om REDD-kontrakter på den årlige europeiske miljøøkonomikonferansen. Men norsk REDD-forskning har mottatt lite direkte støtte. Tross engasjerte forskere vet vi fortsatt altfor lite om hvordan avtaler burde utformes for å virke best mulig, eller for å virke i det hele tatt.

Hvem, hva, hvor?

Hvordan skal en prioritere mellom loventede prosjekter? Skal en støtte de land der det kuttes mest i dag eller vil dette motivere andre håpefulle til å øke sin hugst? Skal vi velge mottagerland med effektive institusjoner eller vil pengene kaste mer av seg i fattigere land som verdsetter hver krone mer? Skal en prioritere skogen med mest biologisk mangfold eller områder som er nærmest infrastruktur og som dermed står i størst fare for å bli hugget? Hvor lurt var det å avvise Ecuador, som nylig søkte kompensasjon for å verne både skog og olje i Yasuni nasjonalpark?

Design av kontrakter

Vi vet heller ikke stort om hvordan avtalene helst burde utformes. Til nå har politikken vært at donorer forhandler med sentrale myndigheter i hvert land. Samtidig vet vi at det meste av avskogingen er ulovlig og drives av lokale incentiver og lokale behov. Sentrale myndigheter må uansett gjøre egne avtaler med lokale

myndigheter, og flere ledd øker sjansen for korrupsjon. Burde avtaleformen variere mellom land, eller skal kontraktene virkelig være harmoniserte og like for alle, slik man nå etterstreber?

Formålet med spørsmålslisten er ikke å forverre leserens hodepine. Spørsmålene viser hvor mye vi trenger å vite for å vinne kampen vi ikke kan tape. På samme måte som Norge har utviklet teknologi for å lære seg oljeutvinning, må vi nå, med det ansvaret vi alt har påtatt oss, forske mer for å lære det vi kan om regnskogsbevaring.

For å øke kunnskapen burde ulike kontrakter tilbys til ulike land. Slik kan vi få «felt-eksperimenter» som gir langt mer troverdige resultat enn vi kan få på laboratorier, skrivebord, eller spørreskjema. For at eiere og andre donorer skal få tro på at REDD-kontrakter er kommet for å bli, er det ikke nødvendig at alle våre kontrakter har like stor suksess, men det er helt essensielt å finne frem til noe som faktisk virker.

Fjellvett

Vi legger nå ut på langtur uten trening. Det er for sent å vende i tide og en stor skam å snu. Vi går nesten alene og finner få erfarne å lytte til. Men for dem som kommer etter, vil det hjelpe stort om vi prøver ulike ruter og etterlater et kart med færre hvite flekker.